

SANT CRISTÓFOL DE BORRASSES

Quan des de l'any 879 va iniciar-se el poblament del comtat d'Osona pel comte Guifre el Pilós, la repoblació de l'alta comarca del Lluçanès fou feta prenent com a base el terme del castell de Lluçà. Dintre el seu territori confrontat i delimitat es feu la distribució de les terres als seus pobladors vinguts de la Cerdanya i del Rosselló i es constituïren les subunitats de poblament en les diverses viles establertes en els indrets on era possible el conreu després de rompre la terra. Dintre el terme de cada vila s'aixecaren les cases dels seus habitants, més que escampades, unides a la mateixa formació de la vila. Aviat degué organitzar-se el servei religiós entorn dels nuclis de les viles més importants amb la construcció de capelles de tipus rural. Una d'elles fou la que s'aixecà en honor de Santa Maria, al peu mateix del castell de Lluçà, consagrada l'any 905, a la que seguiren altres capelles com les de Santa Eulàlia de Puigoriol, Sant Cristòfol de Borrasses, Sant Climent de la Riba i Sant Pere de Torruella actualment del Grau de Prats, per incloure només les que després, durant molts segles, quedaren vinculades a la de Santa Maria de Lluçà.

En realitat, la importància adquirida per aquesta darrera s'esdevingué a darreries del segle XI quan, essent bisbe de Vic Berenguer Seniofred de Lluçà, fill dels senyors del castell de Lluçà, transformà l'església del seu feude familiar en una canònica agustiniana, és a dir en un petit monestir on passaren a fer la vida en comú, segons la regla de Sant Agustí, un reduït nombre de clergues que, pel fet de seguir la vida canònica, s'anomenaren canonges, regits per un prior. Aquest monestir adquirí aviat una importància decisiva a l'alt Lluçanès no solament pel patrimoni que de mica en mica hi reuní amb les donacions rebudes dels fidels, sinó també per la tutela de béns i terres que aquests posaren sota la seva protecció, i amb les mateixes dotacions que hi aportaren els clergues que entraren a formar part de la comunitat, i fins també per l'extensió dels seus serveis religiosos en atendre, amb caràcter de sufragànies, aquelles esglésies esmentades. Aquesta situació va perdurar durant tota l'existència del monestir de Lluçà fins que aquest fou extingit l'any 1582, data des de la que passà a ser una simple parròquia del bisbat de Vic que continuà amb el servei de les seves anteriors sufragànies, sense que s'immutés res fins al segle passat quan se n'emancipà Santa Eulàlia de Puigoriol, passant a formar una parròquia independent, a la qual va restar adscrita com a sufragània l'església de Sant Cristòfol de Borrassés.

La pèrdua de la documentació de Lluçà i els trasbalsos en els arxius d'aquestes esglésies no permeten traçar la història antiga d'aquesta església. La única font documental per a saber-ne alguna cosa queda gairebé reduïda a las notícies que es troben en els llibres de les Visites Pastorals

conservats a l'Arxiu Episcopal de Vic. Però encara aquests no comencen fins a darreries del segle XVII.

Precisament la primera d'elles és una ordre del bisbe Antoni Pascual que manà fer una església nova en un altre paratge, cosa que manà que es fes també a Santa Eulàlia de Puigoriol. Això denota que, en aquestes èpoques s'havia produït el nou aglutinament de població que formà el poble actual i que el bisbe, preveient aquest moviment, es senti obligat a disposar que tant l'església de Santa Eulàlia com la de Sant Cristòfol restessin centrades prop del contingent de població. Consta que aleshores Santa Eulàlia constava de deu cases i Sant Cristòfol de set cases. D'elles la més important era la de Santa Eulàlia perquè tenia la Reserva, les Fonts Baptismals i el cementiri, mentre Sant Cristòfol només tenia cementiri. El mateix bisbe encara hi tornà de visita el 6 de novembre de 1692, sis anys després de l'ordre que hi havia donat anteriorment el 7 de desembre de 1686, i disposava aleshores que els obrers fessin confeccionar uns corporals i una casulla de xamellot morat amb estola i maniple.

L'ordre de construir una nova església va quedar sense complir i passaren els anys, agreujats per les guerres de Successió de principis del segle XVIII, sense que es parlés més de la disposició donada.

El 10 d'agost de 1723 hi pujà de visita el bisbe Ramon de Marimon i trobà l'església de Sant Cristòfol que encara era la vella construcció romànica, bastant atrotinada i malmesa. Per això manà que es reparés la teulada i s'emblanquessin les parets interiors. Però sobretot deixà consignada aquesta ordre que diu: «Exhortem els parroquians de la sufragània de Sant Cristòfol de Borrassés tinguin present la incomoditat que experimenten per l'estretura i poca capacitat de l'església, havent-se de quedar molta gent fora d'ella al temps que se celebra la missa, per lo que deurien quant antes, a imitació de la sufragània de Santa Eulàlia, procurar ampliar-la puix encara que en les circumstàncies no es troben en conveniència per fer aquest gasto, que a la primera vista apareixerà molt greu, en la realitat es pot fer en conveniència ajudant-se dels arbitris que poden prendre i conduint els materials en dies de festa, per lo que els donem llicència i concedim 40 dies d'indulgència a cada un dels qui contribuïran amb algun treball per la fàbrica».

Segons es veu, a Santa Eulàlia en comptes de fer l'església nova com s'havia ordenat, s'havien reduït a ampliar la vella, i això vol el bisbe que es faci també a Sant Cristòfol. Però tampoc aquí es feu res, de tal manera que, quan hi tornà el mateix bisbe el 10 de juny del 1736, va donar aquesta nova ordre: «En la sufragània de Sant Cristòfol de Borrassés llegeixi el rector de sis en sis mesos la provisió de Visita que férem l'any 1724 fins a que sigui complerta, i si no prenen l'expedient de fer l'obra, el rector, abans de començar la missa, faci posar la gent amb ordre que puguin oir-la amb comoditat i devoció, tenqui la porta i no hi deixi entrar més, puix lo haver d'estar fora totes les festes part del poble al temps que se celebra la missa, no pot tolerar-se havent-hi el remei d'ampliar l'església o fer-la nova; i quan aquesta diligència no basti, prendrem el remei més convenient per obligar-los o bé de fer cessar la celebració

en ella. El rector donarà còpia de dita Provisió a cada un dels amos que tenen cases en la dita sufragània, i no als masovers que les habiten, i ens avisarà d'haver-ho executat.

Malgrat l'ordre del bisbe, tot va seguir igual. Per això quan hi tornà el mateix bisbe Marimon per tercera vegada, el 2 de novembre de 1741, va disposar: «Atès que els de la sufragània de Sant Cristòfol de Borrassés no s'han donat per entesos per posar en pràctica lo que proveïrem en el número tercer de la Visita que férem l'any 1724, i la del número octau de 1736, si dins sis mesos del dia que serà publicada aquesta Provisió i les dues abans dites, lo que executarà el rector luego d'haver-la rebuda, no han donat mà al menos de fer calç i d'arreplegar pedra per ampliar o fer nova l'església, comensí el rector de Lluçà d'anar-hi a dir missa, i si després d'altres sis mesos no han conclós l'obra o la tenen molt avançada encara que hagin previngut els materials, cessarà també de celebrar-hi la missa, i abans de deixar de celebrar-hi els amonestarà les dues festes immediates antecedents a fi que previnguin per anar a oïr-ne en altra part».

Aquesta ordre tan fulminant degué fer el seu efecte, però no per ampliar l'església vella sinó per a decidir-se a la construcció d'una de nova. De manera que quan el Dr. Domingo Vallès, visitador general pel bisbe Manuel de Muñoz, estigué a Sant Cristòl de Borrassés el 18 d'octubre de 1746, uns cinc anys després, ja trobà que havien iniciat la construcció d'una nova església, segons es dedueix del decret de Visita que diu: «En la de Sant Cristòfol de Borrassés exhortem als parroquians d'ella que apremian quant els sia possible l'obra de l'església nova fins a tenir-la conclosa, i per això tinguin present lo que fou proveït en la Visita de 1741».

L'obra devia avançar amb tanta calma que, tres anys després, en la Visita Pastoral del 8 de juny de 1749, es donà la següent disposició: «Trobem molt més atraçada del què teniem per sentit la fàbrica de la nova església de Sant Cristòfol de Borrassés i que no obstant ha continuat el reverent rector en dir-hi o fer-hi dir missa contra lo que se li manà en el número quatre de la Visita de 1741. Per lo que li manem amb pena de 25 lliures, pagadores de béns propis, que si dins el termini d'un any, comptador del dia de la data de les presents en avant, no han acabat de concloure la dita església, que estigui decent i en bona forma i clos tot el fossar o cementiri vell de modo que no perilli de quedar profanat, cessi de dir-hi missa sense escoltar a ningú. I atés que ens han representat que per obviar majors gastos seria bo els concedissin valer-se de la pedra de l'església vella, desitjant aconçolar-los en lo que sia raonable, els permetem que, quan tinguin avançada la nova, de manera que amb cosa de tres setmanes la tinguin acabada, es puguin valer de la pedra de l'església vella; ben entès que des del dia que començaran a treure pedres de l'església vella, no s'hi vagi a dir missa fins a ser beneïda la nova».

Amb tot i amb aquestes ordres tan peremptòries, malgrat de tenir avançada la construcció de l'església nova, les obres van quedar parades

i passaren bona pila d'anys abans no s'hi tornà donar una altra empena. La insuficiència de l'església vella era cada dia més manifesta puix consta en aquests temps que Sant Cristòfol de Borrassés comptava amb 63 feligresos de comunió i de 9 cases, mentre Santa Eulàlia de Puigoriol encara no havia augmentat més puix comptava amb 266 feligresos de comunió entre 45 cases.

El 27 de juny de 1786 hi feu la Visita Pastoral el bisbe Francesc de Veyan que encara té de renovar les ordres anteriors en deixar ordenat: «Como la sufragánea de San Cristóbal no sea bastante capaz, se halla muy reducida e indecente y aun amenazando ruina según aparece, por cuyos motivos está mandada su reparación en diferentes decretos de Visita, y en efecto se halla ya comenzada una nueva iglesia; mandamos que desde luego se haga reconocer por peritos por si amenazare alguna próxima ruina y se asegure; y que al mismo tiempo se continúe con la mayor prontitud la iglesia empezada, con apercibimiento que no haciéndolo dentro de un breve término, nos veremos precisados a prohibir que se oiga misa en ella. Y por cuanto estamos informados de que los muchos de los que a oír misa van en dicha iglesia, o se quedan fuera de ella, o se salen al tiempo de explicar la doctrina, mandamos a los sacerdotes que dijeren la misa que antes de comenzarla, manden cerrar la puerta a fin de que todos estén dentro a oírla y no salgan mientras se dice».

Aquesta ordre degué ésser decisiva i l'obra de l'església nova fou represa, després de tant temps d'estar abandonada, i fou portada a compliment fins a donar-la per acabada. Actualment es conserva una pedra fora de lloc, utilitzada a la paret de tanca del cementiri, commemorativa de la inscripció que recorda l'any de l'acabament, que diu en tres ratlles: *Templum hoc a solo extructum anno MDCCLXXXIX*, això és: Aquest temple fou construït des del fonaments el 1789, tres anys després de la darrera ordre episcopal. La inscripció podria enganyar a qui cregués que la totalitat de l'església hagués estat construïda en aquesta anyada. Per l'història de les intervencions episcopals és evident que hi hagué tres etapes constructives separades per molts anys d'abandonament des que l'obra s'havia iniciat el 1741, gairebé uns cinquanta anys abans. Aquestes etapes queden ben marcades en la construcció actual en la que són manifestes les tres repeses de l'obra i que expliquen la manca d'unitat que més tard produí les esquerdes de l'edifici.

L'església és una simple sala rectangular coberta amb volta i dotada d'un petit campanar d'espadanya que encara sembla refet en èpoques posteriors. Però té una portalada de pedra adovellada que pot enganyar en quant a l'estil i a la data de 1636 que es llegeix en la dovella central sota un nom de Jesús juntament amb les portes de vella factura de l'època romànica. Aquesta anomalia s'explica si es té en compte que, una vegada construïda l'església nova, fou enderrocada la vella, que no es pot pas precisar on estaria situada, i aleshores s'aprofitaren les pedres, tal com s'havia autoritzat als parroquians, i entre elles les de la portalada que, en la data de 1636, hauria estat feta a l'església vella, que per

ser bona i aprofitable, passà a ésser col·locada a l'església nova molt temps després que aquesta havia estat construïda. I amb la portalada seguien les velles portes de la primitiva capella romànica.

El complement de l'església nova encara queda registrat en una ordre donada pel bisbe Veyan Pastoral del 5 de juliol de 1791 quan diu: «En la sufraganea de San Cristóbal de Borrassés mandamos que procuren hacer con la mayor brevedad la sacristia y coro, y quítese del nicho principal o del medio la imagen de Nuestra Señora del Rosario y póngase en él la del santo titular de la iglesia que está a un lado del mismo altar, correspondiendo que esté en el medio o lugar más principal de su altar mayor». Es veu que amb el trasllat de les imatges i objectes del culte de l'església vella a la nova, havien posat provisionalment al lloc principal la imatge de la Verge del Roser i per això el bisbe disposà que s'hi colloqués la del seu propi i antic titular Sant Cristòfol.

Les vicissituds posteriors d'aquesta capella han mantingut immutables les seves característiques. El campanaret d'espadanya fou construït al centre de la façana el 1902 pel paleta d'Olost de Lluçanès Josep Ballús, contractista d'obres, essent ecònom de Santa Eulàlia de Puigoriol el Rev. Josep Pont i Pont, fill de la Vall de Gavarresa de Santa Eugènia de Relat, municipi d'Avinyó. A més de l'espadanya va enfortir la volta amb tirants de ferro i es taparen les esquerdes sense que la volta fes cap més moviment.

Aleshores se suprimí el campanar anterior que estava situat damunt la cantonada de la dreta de la façana actual, que era quadrat i de molt pes i que sembla era la causa de les esquerdes de la volta. S'hi pujava per defora de l'església amb una escala de ma de fer paller.

Els xiprers plantats al cementiri ho foren essent masover de Sant Cristòfol en Lluís Solà Molist pels volts de l'any 1958.

El 1972 ha estat renovat i adcentat l'interior de l'església. Refet el paviment del presbiteri, el nou altar obrat en pedra de Folgueroles motivà la decoració de la paret del fons i la col·locació de les imatges de Sant Cristòfol al centre, entre la de la Verge del Roser i la de Sant Jaume pelegrí. A la part alta se col·locà la representació de Sant Isidre llaurant amb els bous. Tot tal com estava abans del 1936, executat en pintura sobre teles per l'artista vigatà Miquel dels Sants Costa.

Com que les velles portes del portal d'entrada estaven molt destrossades s'han canviat per altres massisses de roure seguint l'estil de les anteriors, essent ecònom de Lluçà i encarregat de Santa Eulàlia de Puigoriol i de Sant Cristòfol de Borrassés el Rev. Mn. Jaume Serra Torres prev.

E. Junyent